

Oxerhof

Buitenplaats Oxerhof. Foto auteur

een bewogen en donkere oorlogsgeschiedenis

Huub van Sabben

Gedurende de Tweede Wereldoorlog beleefde buitenplaats Oxerhof bij Deventer, in een betrekkelijk korte tijdspanne van twee jaar, waarschijnlijk de donkerste periode uit haar geschiedenis. Oxerhof werd in de zomer van 1943 in beslaggenomen door de Sicherheitsdienst (SD), die het hermetisch afsloot van de buitenwereld. Het terrein werd omheind met prikkeldraad en de waarschuwingsborden lieten niets aan duidelijkheid over.

De beschreven geschiedenis van buitenplaats Oxerhof gaat terug tot de 12e eeuw toen het een hof was met enkele onderhavige boerderijen in de buurtschap Oxe. Het gebied wordt begrensd door de Schipbeek aan de noordelijke zijde en de Dortherbeek aan de zuidelijke zijde. In de loop der eeuwen behoorde het gebied toe aan diverse eigenaren waaronder de hertog van Gelre.

Van Doorninck

Door huwelijk en vererving komt het landgoed, vanuit de lijn Lamberts – van Duren, in de familie Van Doorninck, een oude Deventer patriciërsfamilie. Zo was Damiaan Joan in de 18e eeuw burgemeester van Deventer. In hun stamreeks duiken namen op als Van Duren, Strochel, Tichler en lords, regentenfamilies in het Deventerse,

Omheining op het landgoed. De opname is van 7 april 1945, toen de Canadezen net op Oxerhof waren aangekomen. Canadees bioscoop-journaal

vaak burgemeesters en waar vandaag de dag nog straatnamen naar verwijzen. De familie bezat in de omgeving meerdere landgoederen, zoals De Lathmer te Wilp en Boxbergen onder Diepenveen.

Medio 1862 kreeg Jan Anthony Mulock Houwer de opdracht van de familie Van Doorninck in Oxe een huis te bouwen en een park in landschappelijke stijl aan te leggen. Het landgoed bleef decennialang eigendom van de Van Doornincks, tot zij in 1934 besluiten het landgoed te verkopen. De economische crisis en het gebrek aan mannelijke opvolgers speelden een rol in deze beslissing. Pieter Willem en zijn gezin vertrokken naar Diepenveen, waar zij aanmerkelijk kleiner gaan wonen door villa Bosch-hoek te betrekken.

In november 1934 bleek dat het landgoed was aangekocht door de directeur van de Handels Vereniging Amsterdam, Dirk Bolderheij. Hij maakte zijn in het toenmalige Nederlands-Indië fortuin. De familie Bolderheij gebruikt Oxerhof als weekend- en buitenhuis. Het landgoed bestaat naast het herenhuis, uit een achttal boerderijen, bossen, waterpartijen, bouw- en weilanden. Het is dan nog 160 ha groot. Het landgoed blijft toegankelijk voor wandelaars.

Spionnenschool

Na de inbeslagname door de Duitsers was, naar we nu weten, op Oxerhof onder de schuilnaam Kuhhof door de SD een dependance van de Haagse spionnenschool Seehof gevestigd. Voor de buitenwereld presenteerden de Duitsers de Oxerhof als herstellingsoord voor gewonde Oostfrontstrijders. De school bestond slechts een jaar en kan als een complete mislukking worden beschouwd.

SD-gevangenis

In de zomer van 1944 werd het wagenpark van de SD vanuit Den Haag naar Oxerhof verplaatst en kreeg Deventer een eigen SD-Einsatzkommando, dat razendsnel zware klappen aan de verzetsbeweging daar begon uit te delen. Het gevolg was massa's arrestanten en te weinig celruimte. Medio november werd de Oxerhof Polizei Gefängnis en de aanwezige lesbarak ingericht als cellenbarak. Tientallen arrestanten werden er opgesloten in afwachting van hun lot. De lichtere gevallen gingen naar de arbeidsinzet of werden bij de aanleg van verdedigingswerken ingedeeld. De zware gevallen, meestal in het geheim al ter dood veroordeeld, wachtte deportatie naar kampen in Duitsland, of een indeling als Todeskandidat bij represaille-executies. Zo leverde Oxerhof, na de aanslag op Rauter, op 8 maart 1945, een contingent van 21 gevangenen die bij Woeste Hoeve, samen met 96 anderen, werden geëxecuteerd.

Moord

Een aantal ter dood veroordeelde Duitse deserteurs werd op het landgoed middels ophanging terechtgesteld. Op 5 april 1945 verlieten de Duitsers het landgoed en 32 'lichte' gevallen, waaronder een aantal vrouwen, werden vrijgelaten. Wanneer de Canadezen de volgende dag al arriveren doen zij een afschuwelijke ontdekking. Ze vonden de lichamen van tien gevangene-

KORT

nen die op het laatste moment nog op gruwelijke wijze ter dood zijn gebracht.

Camp 030

De Canadezen namen het omheinde en als gevangenis ingerichte Oxerhof vrijwel direct over en gebruikten het tot juni 1945 als ondervragings- en detentiecentrum voor hun contraspionagedienst, onder de naam Camp 030. De bekendste 'gast' was ongetwijfeld de notoire V-Mann Anton van der Waals.

Oxerhof kende na de oorlog diverse eigenaren, totdat de School voor Filosofie het kocht. In 2001 is er van het landgoed, nog 40 ha over. De School verkoopt daarvan 32 ha aan de Stichting IJssellandschap met de restrictie dat het als natuurgebied behouden moet blijven, waarmee ook het onderhoud geborgd is. In 1991 is, ter herinnering aan de moordpartij van april 1945 en om alle slachtoffers van Oxerhof te herdenken, een monument op het landgoed opgericht.

UITLEG

Johann Baptist Albin (Hanns Albin) Rauter (1895-1949) vervulde in de jaren 1940-1945 in het bezette Nederland in de rang van Obergruppenführer de functies van höhere SS- und Polizeiführer en Generalkommissar für das Sicherheitswesen. Daarmee was hij een van de voornaamste leiders van het Duitse bestuur. De term V-mann of 'Vertrauensmann' was in Nederland een gangbare aanduiding voor 'geheim agent', 'infiltrant' en provocateur. De taak van een V-mann was het binnendringen van Nederlandse verzetsgroepen en het inwinnen van informatie, wat moest leiden tot een snelle arrestatie van verzetsleden.

PRAKTISCHE INFORMATIE

Historisch onderzoeker Huub van Sabben uit Deventer heeft zijn speurtocht naar de verborgen oorlogsgeschiedenis van Oxerhof, in boekvorm gegoten, onder de titel: *Spionage, arrestaties en moord aan de IJssel – Een speurtocht naar het duistere oorlogsverleden van Oxerhof en de activiteiten van het SD-kommando Deventer 1943-1945*, uitgeverij Flying Pencil NL BV – Utrecht, www.flyingpencil.nl

Oxerhof maakt deel uit van het eerder aangekondigde landelijke Dag van het Kasteel-programma. Dit komt helaas te vervallen omdat openstellingen in de huidige tijd niet mogelijk zijn. Het programma op Oxerhof wordt op een alternatieve wijze aangeboden. Raadpleeg hiervoor dagvanhetkasteel.nl

Oxerhof gevangenis: De cellenbarak naast de villa. Rechts het koetshuis. National Archives Canada PA-140180

